

Het vlieg- en baltsgedrag van *Nemophora degeerella* (Linnaeus) (Lepidoptera: Incurvariidae)

door

Th. G. GIESEN & M. H. J. GEURTS

ABSTRACT. — Flight and courtship behaviour of *Nemophora degeerella* (Linnaeus) (Lepidoptera: Incurvariidae). In June and July 1983 and 1984 specimens of *N. degeerella* were counted. A phenology diagram, mostly based on adult male activities could be established. The adult generation period was observed between 1.VI and 20.VII. The most active courtship activities were seen at about 10.00 h a.m., especially at humid periods of the day (before noon) with moderate temperatures and without wind.

Attent gemaakt op deze vlindersoort door Oord (1981), hebben we enkele jaren tellingen verricht aan *N. degeerella*. De vlinders zijn geteld in een tuin in Gaanderen (Gld.). De begroeiing bestaat uit struiken (*Ribes nigrum* L., *Alnus glutinosa* (L.) Gaertn., *Viburnum opulus* L., *Symphoricarpos albus* (L.) Blake e.a.) met een ondergroei van voornamelijk grassen. De mannetjes houden hun baltsvluchten in grote zwermen op open plekken tussen de struiken. Wanneer ze niet vliegen, rusten ze dicht bij elkaar op struiken en grassen. Dit gedrag lijkt wel wat op het „aggregation behaviour”, zoals door Owen (1971: 97-98) van tropische vlinders is beschreven.

Opvallend is het feit, zoals Oord al beschreef, dat de baltsvluchten steeds voor het middaguur, vooral tussen 9 en 11 uur (M.E.Z.T.) plaatsvonden. Later op de dag werd slechts in een enkel geval een exemplaar waargenomen. De dieren mijden de hetere en drogere delen van de dag en een te krachtige wind. Tijdens windvlagen trekken ze zich abrupt tussen het gebladerte terug. Zoals Oord ook al vermeldde, werden ook baltsvluchten uitgevoerd tijdens (niet al te sterke) regenval. *N. degeerella* is ook in grote zwermen waargenomen (op 24.VI.1984) op open delen in het bos in het natuurreservaat „De Vennebulten” bij Varsveld (Gld.). Dat de soort op open plekken in bos en tussen struiken voorkomt, zou erop kunnen duiden dat ze daar de nodige beschutting tegen wind en direct zonlicht vindt.

In 1982 is een enkele maal geteld (ca. 40 exx. op 8.VI); in 1983 werd wat vaker geteld (op 6.VI, 13 exx.; 9.VI, 15 exx.; 13.VI, 51 exx.; 20.VI, 75 exx.; 25.VI, 10 exx. en op 29.VI, 1 exemplaar). In 1984 werden de aantallen regelmatig geteld. De tellingen werden tijdens de ochtenduren enkele malen herhaald en het hoogst waargenomen aantal werd als dagaantal aangehouden (fig. 1).

Vergelijking van het lopende gemiddelde van 3 dagen van het waargenomen aantal en de relatieve vochtigheid laat zien, dat in enkele gevallen een lage relatieve vochtigheid gevolgd wordt door een minimum van het lopende gemiddelde (op 20.VI, 24.VI, ca. 28.VI en 9.VII). Het zou daarom kunnen, dat er een correlatie bestaat tussen het weer (temperatuur, vochtigheid en windsterkte) en de baltsactiviteit van deze vlindersoort. Duidelijk bleek bijvoorbeeld, dat op warme dagen vroeger in de ochtend het grootste aantal exemplaren werd waargenomen. Hieraan zal in de toekomst nog aandacht worden geschonken.

In 1983 werd een maximum waargenomen op 20.VI en in 1984 op 22.VI. Dit maximum viel bij Oord waarschijnlijk voor 8.VI, omdat hij na deze datum steeds minder exemplaren telde. De vlinders zijn in 1983 waargenomen tussen 6.VI en 29.VI en in 1984 tussen 5.VI en 19.VII. Deze gegevens suggereren dat het adulte deel van een generatie van *N. degeerella* 30 à 50 dagen in beslag neemt. Uiteraard moet hierbij worden opgemerkt, dat dit alleen gebaseerd is op de baltsactiviteit van de mannetjes. Een inactieve periode, voorafgaand aan de baltsactiviteiten, kan zonder kweekproeven moeilijk worden vastgesteld.

Het zou mogelijk kunnen zijn dat er omstreeks begin juli een tweede generatie is verschenen. Aanwijzingen daarvoor zijn het voorkomen van verse exemplaren in de eerste dagen van juli en de massale sterfte op 29.VI. Er lagen toen tientallen dode dieren op de bladeren en in

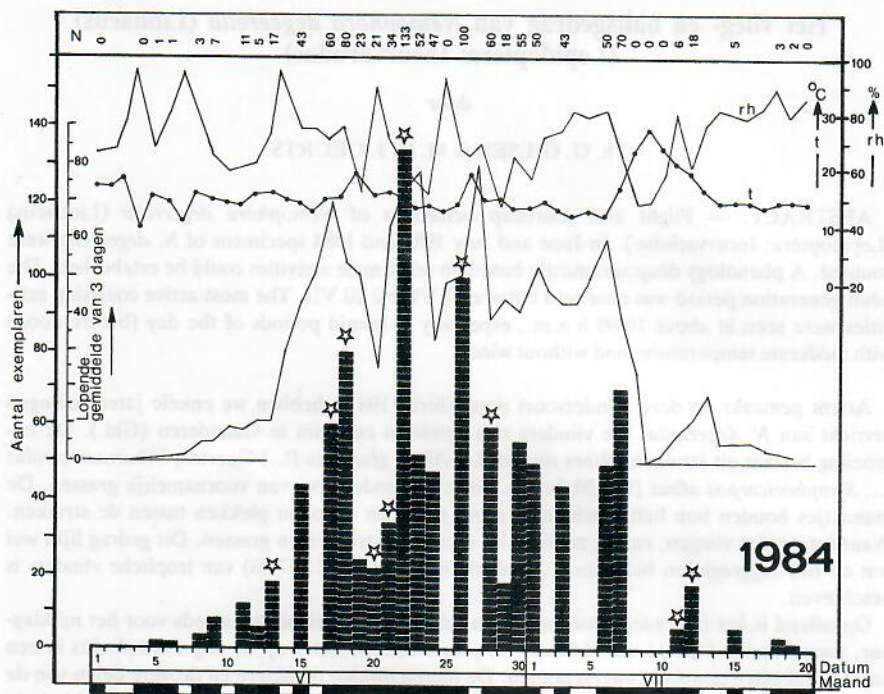

Fig. 1. Waargenomen aantallen (mannelijks en vrouwlijks) baltsende vlinders van *Nemophora degeerella*. De staven geven het aantal exemplaren (N) weer; de zwarte balk onder de maand-aanduiding geeft aan wanneer is geteld; een sterretje geeft de datum aan, waarop vrouwlijks werden gezien. De temperatuur (t) en de relatieve vochtigheid (rh) zijn weergegeven zoals deze op het tijdstip van telling was. Weersgegevens van K.N.M.I., De Bilt, opgenomen te Winterswijk.

het gras. Of deze verse exemplaren een vertraagd deel van de populatie zijn of een tweede generatie is niet duidelijk.

Evenals door Oord, werden ook door ons slechts een enkele maal vrouwlijks waargenomen (deze zijn door hun veel kortere voelsprietten gemakkelijk van de mannelijks te onderscheiden). Op slechts 10 van de 36 tellingsdagen (1984), waarop vrouwlijks werden gezien, werden op totaal 514 mannelijks 15 vrouwlijks geteld. De vrouwlijks zijn waargenomen op de data die in fig. 1 met een sterretje zijn aangegeven. Het gemiddelde aandeel vrouwlijks, berekend over de 10 dagen waarop vrouwlijks zijn waargenomen, bedraagt 4,3 %. De vrouwlijks gedragen zich dus of erg onopvallend, of het percentage vrouwlijks is bij deze soort erg laag.

Paringen werden waargenomen op 17.VI en 28.VI (1984). Deze namen elk ca. 2 minuten in beslag.

LITERATUUR

Oord, W., 1981. Baltsvlucht van *Nemophora degeerella* (L.) (Lep., Incuvariidae). — *Ent. Ber., Amst.* 41 (5): 80.

Owen, D. F., 1971. *Tropical butterflyflies*: 1-214. Clarendon Press. Oxford.

Van Roggenstraat 8, 7011 GE Gaanderen.